

• основна складність цього типу лекції полягає у виборі та підготовці системи засобів наочності, дидактично обґрунтованій режисурі процесу її читання з врахуванням психофізіологічних можливостей студентів та рівня їх підготовленості.

Література

1. Блейк С., Пейп С., Чошанов М. А. Использование достижений нейropsychологии в педагогике США // Педагогика. – №5. – 2004. – С. 85-90.
2. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика. – СПб.: «Питер». – 2006. – С. 103-104.
3. Вашук О. М., Нелюбов В. О. Підготовка лекцій-презентацій: Навчальний посібник. – Ужгород. – 2005. – 66 с.
4. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М.: Высш. шк., 1991. – 207 с.
5. Манько Н.Н. Когнитивная визуализация дидактических объектов в активизации учебной деятельности // Известия алтайского государственного университета. Серия: Педагогика и психология. – № 2. – 2009. – С. 22-28.

УДК: 340.116

Плавущка Я.Ю.

аспірантка Сумського державного педагогічного
університету ім.А.С.Макаренка

СТАН ВИЩОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI – НА ПОЧАТКУ XIX ст.

У статті розкривається загальна історична ситуація стану вищої освіти на українських землях другої половини XVI – початку XIX століття.

Ключові слова: освіта, вища освіта в Україні.

Плавущка Я.Ю. Высшее образование на украинских территориях во второй половине XVI – в начале XIX ст.

В статье раскрывается общая ситуация состояния высшего образования на украинских территориях второй половины XVI – начала XIX столетия.

Ключевые слова: образование, высшее образование на Украине.

Plavutskaya Yana. DEVELOPMENT AND BECOMING of HIGHER EDUCATION ON UKRAINIAN EARTH In II to HALF of XVI of – beginning of XIX of CENTURY.

In the article the general historical situation of the state of higher education opens up on Ukrainian earth of the second half of XVI – beginning of XIX of century.

Keywords: education, higher education on Ukraine.

Історія освіти в Україні тісно пов'язана з історією українського народу. Багатовікове існування в стані роздробленості, під гнітом монголо-татарських орд, польських, литовських і угорських феодалів зробило сильний вплив на розвиток освіти. У 2-ій половині XVI століття відбулися зміни в державно-адміністративному положенні значної частини українських земель.

Скориставшись ослабленням Великого князівства Литовського, який брав з 1558 р. участь у багаторічній війні з Росією, правлячі кола Польщі взяли курс на захоплення всіх українських земель. Навесні 1569 р. до складу Польського королівства було включено Волинське, Івано-франківське, Київське, Брацлавське воєводства. За Люблінською унією 1569 р. Польське королівство і Велике князівство Литовське об'єдналися в одну державу – Річ Посполиту. Остання продовжила війну з Росією, що підсилювало невдоволення широких народних мас, зокрема Білорусії і України, що тяжіли до Росії.

З метою зміцнення своїх суспільно-політичних та економічних позицій, українські феодали переходили в католицизм і ополячивались. Одночасно польська влада, за участю українських магнатів, посилено проводила колонізацію, насаджували католицизм. Частина вищого православного духовництва відповідно до Брестської унії 1596 р. проголосила об'єднання Православної Церкви на території Речі Посполитої (у неї входила велика частина України і Білорусії) з католицькою під верховенство папи римського. Польські магнати, шляхта, і католицьке духовенство нехтували національними традиціями українського народу, гальмували розвиток української мови і культури. Таким чином, посилювались національний і релігійний гніт і безправ'я народних мас. Зусилля польських властей були спрямовані на ослаблення прагнень українського і білоруського народів до возз'єднання їх з російським народом [5].

Незважаючи на те, що феодално-кріпосницький і національно – релігійний гніт був гальмом економічного і культурного розвитку українського народу, в 2-ій половині XVI ст. і особливо в 1-й половині XVII ст. в Україні отримали подальший розвиток міста, як центри ремесла і торгівлі, посилювалися економічні зв'язки між окремими землями, виникали передумови для утворення єдиного національного ринку. Тривав процес розвитку української народності, зростала національна свідомість українського народу, розвивалася українська культура.

Для боротьби проти іноземного гніту, національних і релігійних утисків міське населення (частково і сільське) у XVI–XVII ст. організовувалось в братства. Останні відкривали школи, друкарні, навколо яких об'єднувалися культурні сили. Наприкінці XVI – на початку XVII ст. братські школи виникли у Львові (1585), у Києві (1615), Луцьку (1620), Вінниці, Немирові, Кам'янець–Подільському і в деяких інших містах. Викладання в цих навчальних закладах велось рідною мовою. Значна увага приділялася вивченню грецької, а пізніше латинською та польською мовою (граматика, риторика). Крім того, вивчалась арифметика, астрономія, музика та богослов'я.

Поширенню освіти сприяло виникнення в Україні у II половині XVI ст. друкарства. Перша друкарня була відкрита у Львові, в ній надруковані у 1574 р. "Апостол" і "Буквар". У 1578г. заснована Острозька друкарня, пізніше її обладнання перейшло до Львівської братської друкарні. До середини XVII ст. в Україні налічувалося 25 друкарень в 17 містах і селах: у Києві – Києво–Печерська друкарня, друкарні Т.Вербицького і С.Соболя, у Львові – М.Слезки і А.Желиборського, Чернігівська друкарня.

У 1632 році шляхом об'єднання Київської братської школи і Лаврської школи було створено перший вищий навчальний заклад в Україні – Києво–Могилянська колегія, в якій навчалися переважно діти української шляхти, старшини, духовенства, багатих міщан і козаків. Братські школи зіграли прогресивну роль у поширенні освіти і розвитку української культури, в боротьбі українського народу за звільнення від гніту польських феодалів, за об'єднання України з Росією.

Наприкінці XVII і XVIII ст. значний вплив на розвиток науки й освіти в Україні надавала Києво–Могилянська колегія (1701 р., за царським указом, вона отримала титул і права академії і стала називатися Київською академією), названа на честь свого проректора митрополита П.Могили. Навчання в ній носило переважно загальноосвітній характер. Курс навчання тривав 12 років і ділився на 8 класів: фару (підготовчий клас), інфиму (молодший клас), граматику, синтаксиму і вищі – поетику, риторику, філософію і богослов'я. Студенти отримували мовну підготовку, знання мов: слов'янської, української літературної, грецької, латинської, польської, опановували поетичним і риторичним мистецтвом, вивчали класичну грецьку і римську і частково середньовічну літературу, історію, географію, філософію і богослов'я.

З часом в Київській академії були введені курс англійської, французької, німецької та старовірської мови, чиста і змішана математика (тригонометрія, фізика, астрономія, архітектура), а в останні роки існування академії, були класи домашньої і сільській економіки і медицини. Значне місце відводилося художній і музикальній освіті.

Брали в академію молодь всіх станів. У ній навчалися вихідці з Лівобережжя, Запоріжжя, Західної України, Закарпаття. Це сприяло єднання українських земель. Щорічно тут отримували освіту від 500 до 2000 студентів. Вікових обмежень не було. Для бідних учнів при Академії існувала бурса. Київська академія була також важливим просвітницьким центром. Вона заснувала колегії в Гощі, Вінниці, Кременці, Чернігові, Харкові і Переяславі і постійно їм допомагала. Київська академія внесла значний внесок у зміцнення культурних зв'язків України з Росією і Білорусією. З 40–х рр. XVII ст. до заснування Московського університету в Києві отримувала освіту молодь з Москви, Воронежа, Вязьми, Саратова, Брянська, Калуги, Могильова.

Київська академія зіграла важливу роль у зміцненні культурних зв'язків українського народу з південнослов'янськими та іншими народами. Тут навчалися серби, чорногорці, болгар, молдавани, греки та інші. Академія підтримувала наукові зв'язки з просвітницькими центрами – Краковом, Галле, Магдебургом, Константинополем і іншими. Київська академія вплинула на організацію, зміст і методи навчання у багатьох навчальних закладах, зокрема в Чернігівському (заснований у 1700 р.), Харківській (1721) і Переяславському (1738) колегіумах, які були створені за зразком Києво–Могилянської колегії [2, 185].

Чернігівський колегіум – один із найстаріших навчальних закладів на Лівобережній Україні. Заснований у 1700 р., його засновником був педагог, церковний діяч і письменник Іван Максимович. Чернігівський колегіум створений на базі славяно–латинської школи, переведеної з Новгорода – Сіверського. Навчання тривало 6 років. У колегіумі викладали загальноосвітні предмети: латинську та грецьку мову, історію, географію, математику, філософію. У 1776 р. заклад було реорганізовано у духовну семінарію, що існувала до 1917 р. Харківський колегіум був заснований в 1721 р. в Білгороді як семінарія, в 1727 р. переведений в Харків. У ньому вивчали граматику, риторику, філософію і інші. У 1765 р. при ньому були відкриті додаткові класи для світських осіб, яким викладали нові мови, російську літературу і мову, математику, інженерна справа, артилерію, архітектуру, географію, малювання, а пізніше – також фізику і природну історію (1773 р. ці класи виділились в окреме Казенне училище)[1].

Харківський колегіум був центром освіти Слобідської України до початку XIX в. У колегіумі навчалися представники всіх верств населення. Після відкриття Харківського університету (1805) Харківський колегіум став вузько становим навчальним закладом, а пізніше – знову духовною семінарією [4, 50].

Переяславський колегіум відкритий в 1738 році в місті Переяславі (нині Переяслав–Хмельницький). Його основною метою була підготовка духовенства для боротьби проти унії та католицизму на Правобережжі. При колегіумі була бурса, де жили іногородні учні. Термін навчання тривав 6 років. Тут викладали російську, українську, грецьку, польську мови, поетику, риторику, діалектику, арифметику, геометрію, історію, спів. У колегіумі навчалися діти духовенства, козацької старшини, міщан, селян. З кінця 80–х рр. XVIII ст. колегіум

називався семінарією. Після заснування в 1799 році класу філософії, а в 1800 – класу богослов'я – суто духовний заклад. У 1862 р. семінарія була переведена в Полтаву.

Певну роль у розвитку освіти на західно-українських землях грав Львівський університет, хоча заклад було засновано (1661 р.) з метою посилення полонізації українського населення. У договорі 1658 року між шляхетською Польщею і верхівкою козацької старшини було обумовлено відкриття в Україні двох вищих шкіл–академій на правах університету. Однак, католицькі ієрархи і феодали розгорнули активну діяльність проти цього плану. Намагаючись випередити можливість відкриття академії на основі Львівської братської школи, вони запропонували обґрунтувати її у Львівській єзуїтській школі–колегії. Ці старання знайшли підтримку польського королівського двору. 20 січня 1661 року король Ян Казимир підписав диплом, який давав Львівській єзуїтській колегії "статус академії і титул університету" з правом викладання всіх сучасних університетських дисциплін і присвоєння вчених ступенів.

Природно, що в той час діяльність Львівського університету визначалася соціальними інтересами та ідеологічними установками Речі Посполитої. Але, як культурно–освітній центр, він не міг перебувати в ізоляції від суспільного життя, соціальних змін, впливу зарубіжних університетів. У складній соціальній ситуації виростили перші зерна наукової і педагогічної думки. Зміст університетської освіти, його структура, форми, методи та засоби навчання студентів, управління навчальним процесом обумовлювалися конкретними історичними умовами, характером завдань які стояли перед університетами на окремих етапах.

З часу заснування і до 1773 року Львівський університет був у повному підпорядкуванні та веденні єзуїтського ордена. Склад студентів поповнювався за рахунок випускників єзуїтської школи–колегії, яка функціонувала як середня школа і входила в структуру університету. В університеті діяло два відділи – філософський і теологічний. Навчання проводилося за програмами єзуїтських шкіл, розроблених в кінці XIV століття. Відповідно до програми, відділ філософії був як би підготовчим. Студенти цього відділу протягом двох–трьох років освоювали, головним чином, філософську систему Аристотеля в її середньовічній інтерпретації. У невеликому обсязі вивчалася історія, географія, грецька мова. Після цього 4 роки слідувала богословська підготовка.

Навчання в університеті завершувалося отриманням наукового ступеня – ліцензіату, бакалавра, магістра та доктора наук. Знання, які студенти отримували в університеті, а також методи навчання, стиль педагогічного керівництва мали своєю метою готувати войовничих фанатиків, які у своїй майбутній місіонерській діяльності повинні були захищати інтереси Католицької Церкви. Природно, що студентами університету могли стати тільки діти польської шляхти. Лише одиниці вихідців з народу, що приховують свою приналежність до православної віри, могли вчитися в університеті [9].

Розкладання феодально–кріпосних відносин у другій половині XVII століття, розвиток ідей французьких просвітителів, відкриття в галузі природничих наук вплинули на освітній процес в університеті була відкрита кафедра математики, створений фізико–математичний кабінет, астрономічна обсерваторія, вводилося вивчення польської, французької та німецької мов, географії та історії як окремих предметів. Ці нововведення вплинули на зміст і якість підготовки студентів. Багато хто з них потім продовжив навчання в Києво–Могилянській академії і згодом стали викладачами Московської академії і Петербурзької семінарії. В той же час встановлюються зв'язку Львівського університету з культурними та навчальними закладами українських земель: Києво – Могилянської академії, Чернігівським, Харківським і Переяславським колегіумами, а також з європейськими університетами: Паризьким, Римським, Празьким. У друкарні університету видавалися праці вчених Києво – Могилянської академії, здійснювався обмін навчальної літературою. У 1773 році під тиском громадської думки Папа римський був змушений прийняти рішення про ліквідацію ордена єзуїтів. Це відбулося через рік після першого поділу Польщі, згідно якого західно–українські землі стали належати Австрійській монархії.

На захоплених територіях австрійські влади продовжували ту ж політику, що і магнатська Польща, тільки в "освіченій" формі. Уряд відводив значну роль організації освіти, у тому числі і вищої освіти. Передбачалася реформа трьох австрійських університетів – Віденського, Празького і Львівського. Перед ними ставилося завдання на перший план поставити не виховання вчених, а підготовку професійних кадрів – вчителів, суддів і священників [3].

У жовтні 1784 року імператор Йосиф II підписав диплом про оновлення університету. Крім факультетів філософського, юридичного, медичного і теологічного до складу університету входила і гімназія. Вона була базою для комплектування контингенту учнів, а також "майданчиком" для педагогічної підготовки студентів.

Незважаючи на те, що навчання велося латинською мовою, окремі предмети викладалися і польською. Всі студенти перші три роки навчались за програмою філософського факультету, який по суті залишався загальноосвітнім, підготовчим. Студенти, які отримали філософську освіту, переходили на один зі спеціальних факультетів, де продовжували освіту за відповідною програмою.

Особливе значення мало відкриття в 1787 році при університеті українського інституту, покликаного готувати, в першу чергу, вчителів для реальних і класичних гімназій, де навчалися українські діти. Незважаючи на те, що програма інституту була обмежена, прогресивне значення мало викладання українською

мовою. Український інститут в короткий період свого існування (до 1808 року) був провідником гуманітарної педагогічної освіти.

З початку XIX ст. в Австрії почалася реформа освіти, яка була спрямована на посилення впливу церкви, її проникнення в навчально-виховний процес. Відповідно до цієї реформи, з 1805 – 1817 р. університет називався ліцеєм. За своєю структурою і орієнтації навчального процесу ліцей не відрізнявся від існуючих у той час університетів. Лише термін навчання в ліцеї був іншим. В 1817 році австрійський уряд повертає Львівському ліцею статус університету, йому присвоюється ім'я імператора Франца.

Під впливом революційних подій 1848 року австрійський уряд почав проводити політику національного лавірування. Воно зробило ряд "поступок" українського національного руху. Так, у 1849 році в університеті була заснована кафедра української мови та літератури, завідувати якою почав український філолог, поет, етнограф і історик Я.Головацький. У цьому ж році він був призначений ректором університету [6].

Тим не менш, австрійський уряд, надаючи перевагу в управлінні краєм польській шляхті, підтримувало політику колонізації. Нелегкий був час для Львівського університету: він гірше всіх університетів Австрії забезпечувався навчальними посібниками, літературою, мав найменшу кількість викладачів. В останній чверті XIX ст. на більш ніж трьохмільйонне українське населення Західної Галичини діяло лише 5 державних шкіл. У 1809 р. була заснована Київська гімназія, яка згодом (1811 р.) була віднесена до вищих навчальних закладів. У 1805 р. відкрито Харківський університет. У першій чверті XIX ст. виникли привілейовані навчальні заклади, що сполучали курс середніх і вищих шкіл: Кременецький ліцей (1803), Рішельєвський ліцей в Одесі (1817), Гімназія вищих наук князя І.А. Безбородько у Ніжині (заснований в 1820 р.). Після польського повстання 1830–1831 рр. Кременецький ліцей був закритий. У 1834 р. створено Київський університет. Крім привілейованих чоловічих навчальних закладів, відкривалися станкові жіночі навчальні заклади – інститути шляхетних дівчат у Харкові (1812), Полтаві (1817), Одесі (1828), Керчі (1835), Києві (1838). Набагато гірше справа йшла на Буковині. Тут не було ні одного вищого навчального закладу до кінця третьої чверті XIX в. Тільки 16 листопада 1874 року рада міністрів Австрії, розглядаючи питання про заснування нового університету, зупинив свій вибір на Чернівцях. У 1870 році в Чернівцях була відкрита вчительська чоловіча гімназія, а 7 грудня 1874 року прийшло дозвіл на створення Чернівецького університету. Засновники Чернівецького університету переслідували мету переробити його на знаряддя національного закріпачення місцевого населення. Язиком викладання в університеті офіційно був проголошений німецький. Таким чином, інтереси корінного населення, і, насамперед, його найбільшою етнічної групи – українців – ігнорувалися [8].

У Східній Галичині, Буковині та Закарпатській Україні на початку XIX ст. не було ні одного вищого навчального закладу з українською мовою викладання. У Львівському університеті викладання велося на польському, у Чернівецькому університеті – німецькою.

У 60–70-ті рр. XIX ст. поступово формувалася система підготовки вчителів, зокрема для початкових шкіл. Наприкінці 70-х рр. були створені трирічні вчительські семінарії, які будували свою роботу на базі двокласних училищ. Серед перших вчительських семінарій – Коростишівська (заснована в 1869 р.), Херсонська (1871), Аккерманська (1872), Переяславська (1878). На західно-українських землях вчителів для народних шкіл готували вчительські семінарії – Львівська, Чернівецька, Мукачівська, Ужгородська та ін. Вчителів для повітових училищ, церковноприходських шкіл, вищих початкових і міських училищ готували вчительські інститути. Перший учительський інститут створений у Глухові (1874).

Серед прогресивних педагогів України, які внесли в другій половині XIX – початку XX ст. вагомий внесок у розвиток освіти та педагогічної думки, – А.В. Духнович, Н.Ф. Левицький, Т.Г. Лубенець, Б.Д. Грінченко, Х.Д. Алчевська, С.М. Ковалів і ін.

Розвиток капіталізму, боротьба прогресивної громадськості условили подальше зростання вищої школи. В Україні центрами наукової думки, підготовки вчених, для вчителів середніх шкіл, лікарів, юристів та інших фахівців були Харківський, Київський і Новоросійський (в Одесі) університети, Ніжинський історико-філологічний інститут (1875), на західно-українських землях – Львівський і Чернівецький університети. Фахівців для промисловості і сільського господарства готували Харківський ветеринарний інститут (1851), Харківський технологічний інститут (1885), Київський політехнічний інститут (1898), Катеринославське вище гірниче училище (1899), Львівський політехнічний інститут (1844), Академія ветеринарної медицини у Львові (1897) і ін. Функціонували вищі жіночі курси в Києві (з 1878 р.), Одесі (з 1906 р.), Харкові (с 1913 р.), жіночий медичний інститут у Києві (з 1907 р.) [7, 79].

Харківський університет заснований у 1805 р. за ініціативою В.Н.Каразіна. До революції в його складі було 4 факультети: фізико–математичний, історико–філологічний, медичний і юридичний, 8 наукових товариств, астрономічна обсерваторія, фундаментальна бібліотека. Численні наукові школи, що виникли в Харківському університеті, сприяли становленню вітчизняної науки. В університеті вчилися і працювали відомі вчені: математики М.В.Остроградський, О.М.Ляпунов, В.А.Стеклов, поет П.П.Гулак–Артемівський, біолог І.І.Мечніков, історик Н.І.Костомаров, композитор М.В.Лисенко, письменник М.П.Старицький та ін. Харківський університет зіграв важливу роль в розвитку національної культури українського народу. У 1816–1819 рр. видавав журнал "Український вісник", у 1824–1825 рр. – "Український журнал". За роки Радянської влади університет виріс в одне з найбільших науково-навчальних закладів. На його базі існували Академія теоретичних знань (1920–1921), Інститут народної освіти (1921–1930), Інститут професійної освіти і Фізико–

хіміко-математичний інститут (1930–1933). Медичний і юридичний факультети були перетворені в самостійні інститути [10, 11].

Новоросійський університет був заснований з ініціативи М.І.Пирогова в Одесі в 1865 р. на базі Рішельєвського ліцею. Після 1917 р. реорганізовувався в ряд самостійних вузів. З 1933 року носить ім'я Одеського. З Новоросійським університетом пов'язана діяльність видатних вчених: І.І.Мечнікова, І.М.Сеченова, А.О.Ковалевського, Е.Н.Щепкіна та ін.

Ніжинський історико-філологічний інститут був створений у 1875 р. на базі Ніжинського ліцею. Інститут готував вчителів класичних мов, російської мови та історії для середніх навчальних закладів. Серед студентів були представники селян, міщан і інших верств населення. Закінчили його історик Н.С.Державин, художник Н.С.Самокиш, педагог П.К.Волинський та ін. У 1920 р. реорганізований в Ніжинський інститут народної освіти.

Таким чином, університети як центри навчальних округів сприяли швидкому розширенню мережі гімназій, ліцеїв, повітових і комерційних училищ, шкіл. Створені при університетах педагогічні інститути вперше в історії університетської педагогічної освіти поставили питання про спеціальну підготовку вчителів як в умовах очної форми, так і екстерном. Провідні вчені та викладачі університетів активно допомагають школі, освіті народу. При університетах організовуються курси для вчителів гімназій, проводяться перші вчительські з'їзди. Створені вченими університетів наукові товариства об'єднують не тільки викладачів університетів, але і вчителів, широку педагогічну громадськість.

Література

1. Миловидов А. Недільні школи на Чернігівщині 1860 рр. // Чернігів і Північне Лівобережжя. – К., 1928.;
2. История Киева в четырех томах. – Т.2. – К.: Наукова думка, 1983. – С.185.
3. Нариси історії українського шкільництва. 1905–1933: навчальний посібник / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Заповіт, 1996. – 304 с.
4. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні Х – поч. ХХ ст.: Нариси / відп.ред. Ярмаченко М.Д. та ін. – К., 1991. – С.50.
5. Сімович В. Українське шкільництво на Буковині // Праці Укр. Педагог. Т-ва у Празі. Т.1. – Прага, 1932.
6. Ступарик Б.М. Шкільництво Галичини (1772 – 1939 рр.). – Івано-Франківськ, 1994. – С.125.
7. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення. – Івано-Франківськ, 1992. – С.79.
8. Сухенко Т.В. Середня жіноча освіта в Україні (XIX – початок ХХ ст.): Автореф. дисерт. канд істор.наук: 07.00.01 / Київський нац. ун-т ім.Т.Шевченка. – К., 2001. – 20 с.
9. Танклер Х.Л., Князев Е.А. Университеты России в первой половине XIX в. : Вестник высшей школы. – М.: Печатное дело, 1988. – № 9. – 100с.
10. Фомин П. Начальное народное образование в Харьковской губернии. –Х., 1899.
11. Харьковский государственный университет, 1805–1980: сборник статей.– Х.: Вища школа, 1980. – 159 с.

УДК 378.1(470)

Холод В.Л.

кандидат педагогических наук, доцент Белгородского
государственного Научно-исследовательского
университета (Россия).

Ганагина И.Н.

МОУ «Старобезгинская СОШ» Новооскольского района
Белгородской области (Россия).

СТАРОБЕЗГИНСКАЯ СЕЛЬСКАЯ ШКОЛА КАК МУЗЕЙ ПОД ОТКРЫТЫМ НЕБОМ

В статье излагаются проблемы создания воспитательного пространства на территории современного сельского поселения и его трансформации в социально-культурный комплекс (своеобразный кластер). Особо подчеркивается роль школы, выступающей в качестве «музея под открытым небом».

Ключевые слова: традиции жителей села; воспитание; «воспитательное пространство»; социокультурный комплекс.

Холод В.Л., Ганагина И.Н. Старобезгинська сільська школа як музей під відкритим небом.

У статті викладаються проблеми створення виховного простору на території сучасного сільського поселення і його трансформації в соціально-культурний комплекс (своєрідний кластер). Особливо підкреслюється роль школи, що виступає "музеєм просто неба".

Ключові слова: Традиції жителів села, виховання, виховний простір, соціокультурний комплекс.

Holod L., Ganagina I. Rural school as museum is under open-skies.

In the article the problems of creation of educator space are expounded on territory of modern rural settlement/

Keywords: traditions of habitants of village; education; "educator space"; sociocultural complex.